

# Kväänin kieli, sen tila ja revitalisaatio

**K**väänin kieli on meänkielen sisarkieli. Sillä on kolme päädialektii mikkä oon syntynheet ja elänheet omila aloila Pohjais-Norjassa, Omasvuonosta Varenkhiin. Nyt täpäpä kväänin kieli on heikossa tilassa. Tyhä muutampi nuoreman puolen ihminen saattaa kvääniä. Ihmiset kekkä vielä saatethaan puhhuut kvääniä huilaavasti oon vanheman puolen ihmiset.

Kväänin kieltä ei pietä ennää kotona ko muutamassa perheessä. Tämän tähän kieli ei ennää siiry luonolista väylää tulleeville sukupolville jokapäivälisessä yhteydessä. Se ei ennää kasu ylös lapset kekkä oon kaksikieliset ja saatethaan niin kvääni ko norja. Eipä kielen tila ole sen parempi kojn seiniin ulkopuolella, elikkä muuten samfynnissä. Itte assiissa se oon vielä värrempi. Se häyttyy toesti hakkeet net paikat ja tuntteet net harvat ihmiset. Se oon hirmu vaikkee löyttää net sosiaaliset tilat missä kieli oon vielä piossa. Kväänin kieli ei löyvä muissa ko kvääni medioissa ja niissä-ki kirjoitethaan eli praatathaan tyhä pikkui-ven kvääniä.

Koti oon kuiten se tärkkein areena missä kielet opithaan. Jos vanhemat ei saata kieltä ja kieli oon kans muuten kätkeyty samfynnissä eikä sitä ole maholista kuula eli lukkeet niin usseesti, ni se kieli hävvii. Ko kieli tullee tämmöisheen tilhaan, niin sillon saatama sannoot, ette se kieli oon uhattu kieli. Ja oonko sitte jotaki mitä saattaapi vielä tehä?

Se häyttyy saaja paljon motivasjuunii, resurssii ja interessii ette anttaat voimaa ihmisile niin ette het jaksethaan käänttää tämmöisen kielen tilan revitaliseeringin suunthaan. Se tarvittee hyvvi prusjektii niin ette oon maholista pruukata kvääniä erilaisila sosialisilla areenoila, niin tradisjunellisti mutta kans uusissa yhteyksissä. Sillon tarvithaan eriliikaisesti net miljööt missä ihmiset autethaat toinen toista ja annethaan appuu toinen toisele kielen elästyttämisessä.

Kainun institutti - kväänin kielen ja kulttuurin institutti yhdessä kvääniin organisasjuunin kans alethiin kväänin kielipesäprusjektin vuona 2014. Meininkinnä oli kväänin kielen elästyttäminen lastentarhoissa. Siihen

prusjekthiin net otehiin mallii erilaisista kielipesistä, lastentarhoista missä puhuthaan tyhää minuriteettikieltä lapsile: Inarista, Uuessa Seelanista, Hawaiiilta, Amerikasta ja monesta muusta paikkaa mailmalta.

Maorit alethiin heän kielipesän, Te Kohanga Reon, vuona 1982 Uuessa Seelanissa. Ko maori lapset kekkä olthiin engelskankieliset alethiin lastentarhan eli kielipesän, ni siela raavhaat puhuthiin heile tyhää maorin kieltä. Lapset ei osanheet sannaä sitä kieltä, mutta pikku hiljaa het pärjäthiin sen kielen kans eikä menny kauvoin ko het jo praatathiin kahela kielelä. Tämöissä prusjektii oon sitte ollu monessa paikkaa mailmassa, esimerkiksi Hawaiiilla ja Inarissa.

Näistä hyvin menestyneistä prusjekteista lähti Kväänin institutti hakemhaan hyvää reseptii kväänin kielipesähään. Parhaan maholisen kväänin kielipesän reseptinnä olis ollu:

- 8–12 lasta
- 1 iso huonet missä oon hyvä sija sisälä ja ulkona haakissa
- 2 eli enämen raavasta kekkä puhuthaan huilaavaa kväänin kieltä
- 4 eli enämen kvääninkielistä vanheman puolen ihmistä
- Lastenkirjoi kväänin kielelä
- Lastenmusiikkii kväänin kielelä
- Kväänin kieltä ja identiteettiä lujittavaa aktiviteettiä
- 5 päivää viikossa
- 6–8 tiimaa päivässä
- Tyhää kväänin kieltä, kaikissa paikoissa. Sisälä ja ulkona ja kaikkiin kans, mukala jopen rannalaki. Ruoka-aikana, vaatittemisessa, hysikässä, ja ko tierathaan. Ja kans ko tullee itku eli nauru.

Tämä resepti antaa maholisuuden lapsile tulla funksjunaalisesti kaksikieliseksi. Kväänin institutin meininkinnä oli kuorata tätä reseptii ja se alkoi laittamhaan kakkoo hakemalla paikaliisii ja lyhykäisreissaneeita tarpheita.

Tärkeintä tässä reseptissä olis ollu se ette raavhaat olis pitänheet tyhää kväänin kielen lasten kans koko aijan, niin ette lapset olis kuulheet tyhää kväänin kielen ko het olis olheet lastentarhaassa. Se kävi kuitenkin niin ette institutti ei löytäny oikkeita tarpheita. Se ei löytäny kvääninkielisii lastentarhanopettaajii, ei oppimateriaalii, ei kirjoi, ei musiikkii, eikä institutti saanu niin paljon rahhaakhaa prusjektille, niin paljon ko se olis tarvinu semmoisheen pitkän aijan prusjekthiin missä lapset olis saattanheet tulla kaksikieliseksi kväänissä ja norjassa.

Kväänin institutin häyttyi alkaa justeeraamhaan reseptii. Se oli niin moni vanhempii kekkä haluthiin antaa maholisuuden heän lapsile oppiit kväänin. Ja tässä oon se justeerattu porsankilaisen kväänin kielipesän resepti:

- 3 norjankielistä lastentarhaa
- 20 eli enämpi lasta
- 1 kväänin institutti
- 1 kvääninkielinen lastentarhaanopettaaja
- 1 norjankielinen kväänii taitaava assistentti
- 3 norjankielistä kväänii oppiivaa lastentarhaanopettaajaa
- 4 kvääninkielistä ”kielimuorii”
- 2 eli enämpi kvääninkielistä vanhusta
- 40, eli enämpi kväänistä intresseeranutta vanhempaa
- 1–2 päivää viikossa, ja niinä päivinä 2 tiimaa kvääninkielistä aktiviteettiä
- 5 päivää kuukauessa kväänin kielen kurssii lastentarhaanopettaajille

Tämä kielipesäresepti antoi lapsile Porsangissa maholisuuden oppiit pikkuisen kväänin kielen sannoi ja fraasii, mutta se ei ole ollu nokko ette lapsista tulis kaksikielisii. Tämä resepti oon tietysti parempi ko ei reseptii olheen. Se antoi kuitenkin lapsile aktiviteettiä ette het opithiin pikkuisen kväänin kieltä, ja kans siinä sivussa lastentarhaanopettaajat

oppithiin kieltä. Ko lapset ja raavhaat opit-  
haan yhtäaikkaa, se antaa ekstra motivasjuu-  
nii molemille. Tärkkeitä tässä reseptissä oon  
se ette laitethaan semmoisen miljöönn missä  
kvääninkieliset vanhukset piethään kieltä  
lasten ja raavhaitten kans. Tämmöisessä mil-  
jöössä oli maholista ette interessi kväänin  
kielheen alkoi Porsangissa kasumhaan. Ko  
lapset opithiin kieltä, haluthiin kans raavhaat  
oppiit. Tässä hyvässä ja tervheessä atmosfää-  
rissä, autethiin kaikki toissii ja opithiin enä-  
men ja enämen.

Se oli muutampi vanhempi ja lastentar-  
haan opettaaja kekkä otehiin inisiatiivin ette  
perustaat kvääninkielisen lastentarhajoukon.  
Semmoisen joukon mikä olis kuoranu sitä  
parempaa kielipesän reseptii. Ja niin Bær-  
tuan eli Marjapounun lastentaras etableerasi  
kväänin lastentarhajoukon yksi ja puoli vuot-  
ta sitte. Samhaan aikhaan institutti alkoi kans  
toisen prusjektin missä het haluthiin antaa  
tilan kassuut kielipesän tarpheile. Nyt oon  
institutti työtely yksi ja puoli vuotta ette lait-  
taat oppimateriaalii, kirjoittaat lastenkirjoi.  
Institutti kans pelasi sisäle yhen lasten mu-

sikki albumin Lasten lauluroikan kans. Näin  
halluu institutti antaa hyvän kasvualan kielii-  
pesän muile tarpheile.

Kielipesäprusjekti oon tyhä yksi prusjek-  
ti minkä kans Kväänin institutti oon tehny  
työtä. Institutti oon saanu hyvät uuet työ-  
kaverit: kväänin kielisentterit Vesisaaressa,  
Porsangissa ja Naavuonossa. Institutila oon  
ollu kans varhemin ytheistyötä Omasvuo-  
non kielisentterin kans. Haltin kvääninkult-  
tuurisentterin kans tekkee institutti paljon  
ytheistyötä. Se oon toivet kaikila ette kvää-  
nin kieli pääsis kasumhaan. Nyt kuiten ei  
vielä ole tiettoo kunka se tämän kaiken kans  
käipi. Se oon toivoo ja kans eessä paljon som-  
maa hommaa kielen kanssa. 📖

Kirjottaja oon kväänin assiintunttiija Kainun in-  
stitutissa (Kvensk institutt) Norjassa.

Tämä teksti oon alunpitäen seminaariesitel-  
mä, jonka Anna-Kaisa Räisänen piti Kieliraa-  
tin meänkielen seminaarissa Uppsalassa 11. päivä  
marraskuuta 2019. Teksti oon käänetty kans nor-  
jaksi ja löytyy sivulta [www.isof.se/meankieli](http://www.isof.se/meankieli) ko-  
hasta ”Kieliviesti”.

## **Kieliseminaari perjantaina 27.3.2020**

### **Suomen kulttuuri-instituutissa!**